

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ПОГОДЖЕНО

Директор Державної установи
«Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів
МОЗ України»

Т.І. Чернишенко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник Директора Департаменту
кадрової політики, освіти, науки
та запобігання корупції МОЗ
України

О.П. Волосовець

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

Укладачі:

Л.Є. Братанюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, канд. юр. наук, викладач основ права Погребищенського медичного коледжу;

Ю.Б. Панасюк — викладач вищої категорії, викладач основ права, заступник директора з гуманітарної освіти та виховної роботи, Погребищенського медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії соціально-економічних дисциплін Погребищенського медичного коледжу від 21.11.2011 р., протокол № 4.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з дисциплін хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

І.І. Котюк — доктор юр. наук, завідувач кафедри криміналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка;

П.Г. Білоконний — доктор екон. наук, професор, ректор Вінницького фінансово-економічного університету;

О.Ф. Гаврилюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, канд. мед. наук, директор Погребищенського медичного коледжу.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму “Основи правознавства” для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації складено для спеціальностей: 5.12010101 “Лікувальна справа”, 5.12010102 “Сестринська справа”, 5.12010105 “Акушерська справа”, 5.12010103 “Медико-профілактична справа”, 5.12010201 “Лабораторна діагностика”, 5.12010104 “Стоматологія”, 5.12010106 “Стоматологія ортопедична”, 5.12020101 “Фармація”, відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ та ОПП підготовки молодших спеціалістів, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р. та навчальних планів 2011 р.

Метою навчальної дисципліни “Основи правознавства” є засвоєння студентами основних теоретичних положень і понять національного права України, розуміння ними Конституції та чинного законодавства України, закономірностей побудови правової держави, формування в них високого рівня правової свідомості та правової культури, вміння тлумачити і правильно застосовувати нормативно-правові акти у практичній медичній діяльності, грамотно оцінювати юридичні факти, вільно орієнтуватися в сучасному правовому полі.

Завдання навчальної дисципліни — надати студентам систематичні знання з юридичних наук. Засвоєння специфічної фахової термінології, певного правового мінімуму знань з конституційного, цивільного, сімейного, трудового, адміністративного, кримінального, медичного права України — неодмінна передумова майбутньої професійної діяльності фахівця в обставинах сучасного економічного життя.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- головні загальнотеоретичні поняття галузей цивільного, трудового, сімейного, адміністративного, господарського та кримінального права, їх тлумачення та категорії;
- завдання, мету та основні положення (принципи), відповідно до яких здійснюються цивільні, трудові, сімейні, адміністративні, господарські, медичні та кримінальні правовідносини в Україні;
- основні правила та процедури прийняття рішень та складання для їх закріплення відповідних документів з усіх питань, що виникають під час їх розгляду.

Студенти повинні вміти:

- своєчасно та правильно виявляти, перевіряти та оцінювати докази та фактичні обставини, які виникають у процесі практичної роботи та життя;
- правильно вибирати та аналізувати правові норми в процесі їх фактичного застосування;
- приймати законні, обґрунтовані та доцільні рішення з усіх питань, які виникають повсякденно в реальному житті;
- набути твердих навичок з використання отриманих знань у стандартних ситуаціях — під час виконання вправ, розв’язання задач, аналізу навчальних тестів, що дасть змогу орієнтуватися в реальних життєвих ситуаціях і приймати правильні рішення.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	5	2	2	1
2	Основи конституційного права України. Права та обов’язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	2	1
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров’я	6	2	2	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	2	1
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	5	2	2	1
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров’я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	3	1	—	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	5	1	2	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	6	2	2	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	4	—	2	2
Усього		54	18	18	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
5.12010102 “СЕСТРИНСЬКА СПРАВА”
5.12010104 “СТОМАТОЛОГІЯ”
5.12010106 “СТОМАТОЛОГІЯ ОРТОПЕДИЧНА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	6	2	2	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	1	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	5	2	1	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	6	2	2	2
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	2	2	2
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	3	1	-	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	5	1	2	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	3	—	1	2
Усього		54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010103 “МЕДИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	6	2	2	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	1	2	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	5	1	2	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	6	2	2	2
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	2	2	2
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	4	1	1	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	4	1	1	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	1	1	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	4	1	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	4	—	2	2
Усього		54	14	18	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	7	4	2	1
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	4	2	1	1
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	4	2	—	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	2	1
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	4	1	1
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	5	2	1	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	4	2	—	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	5	2	1	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	5	2	1	2
Усього		54	26	10	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	6	2	2	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	1	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	4	2	1	1
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	2	1
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	5	2	2	1
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	5	2	1	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	4	1	1	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	5	2	1	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	4	1	1	2
Усього		54	20	15	19

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12020101 “ФАРМАЦІЯ”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	4	2	—	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	1	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	5	2	1	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	1	2
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	2	2	2
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	4	—	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	5	2	1	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	4	2	—	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	5	2	1	2
Усього		54	24	8	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Зв'язок лікарської етики та медичної деонтології з правовою культурою. Правова культура медичного працівника. Правове виховання: поняття, ознаки, функції.
2. Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття "пацієнт". Права пацієнта.
3. Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності.
4. Загальна характеристика управління санітарно-епідеміологічним наглядом. Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства.
5. Відповідальність у цивільному праві, її підстави.
6. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників. Мораль та шкода. Принципи компенсації моральної шкоди у сфері медичної діяльності.
7. Оплата праці працівників охорони здоров'я у разі відхилення від нормальних умов праці.
8. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я.
9. Охорона праці в закладах охорони здоров'я. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.
10. Кримінально-правові наслідки евтаназії.
11. Злочини проти життя і здоров'я особи.
12. Злочини проти здоров'я населення: поняття та види.
13. Роль медичних працівників у правовому та медичному регулюванні сімейних відносин.
14. Медико-правові проблеми штучного запліднення.
15. Шляхи правового захисту сім'ї державою.
16. Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення.
17. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.
18. Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.
19. Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності. Припинення приватної медичної практики.
20. Екологічне право: поняття, предмет і джерела. Об'єкти екологічного права. Правове забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза.
21. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду. Юридична відповідальність у галузі екології.

ЗМІСТ

Тема 1. Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія

ЛЕКЦІЯ

Передумови виникнення держави і права в Україні. Теорії походження держави. Відмінності держави від соціальної організації первісного суспільства. Держава: поняття, ознаки та функції. Правова держава: поняття та ознаки. Право: поняття, ознаки та суть. Мораль і право в системі соціальних норм. Норми права та структура норми права. Джерела (форми) права. Система права. Правова система. Правові відносини: поняття, склад, види. Правопорушення та юридична відповідальність. Зв'язок лікарської етики та медичної деонтології з правовою культурою. Правова культура медичного працівника. Правове виховання: поняття, ознаки, функції.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Зв'язок лікарської етики та медичної деонтології з правовою культурою. Правова культура медичного працівника. Правове виховання: поняття, ознаки, функції.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Теорії походження держави. Держава: поняття, ознаки та функції. Правова держава: поняття та ознаки. Право: поняття, ознаки та суть. Мораль і право в системі соціальних норм. Норми права та джерела права. Правові відносини: поняття, склад, види. Правова культура медичного працівника.

Студенти повинні знати:

Поняття, ознаки та функції держави. Поняття, ознаки та суть права. Норми права. Джерела права. Систему права. Правові відносини. Правопорушення та юридичну відповідальність.

Тема 2. Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта

ЛЕКЦІЯ

Конституційне право: поняття, предмет, метод. Визначення поняття "конституція", її політичне та юридичне значення. Структура Конституції України. Державні символи України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Громадянство України як постійний зв'язок особи і держави. Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття "пацієнт". Права пацієнта.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття "пацієнт". Права пацієнта.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Конституційне право: поняття, предмет, метод. Структура Конституції України. Державні символи України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Права та обов'язки медичних працівників. Права пацієнта.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет конституційного права. Політичне та юридичне значення конституції України. Структуру Конституції України. Державні символи України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття "пацієнт". Права пацієнта.

Тема 3. Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я

ЛЕКЦІЯ

Адміністративне право: поняття, предмет і джерела. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Система органів державного управління. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки, склад. Види адміністративних стягнень. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я. Адміністративна відповідальність медичних працівників. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників. Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності. Загальна характеристика управління санітарно-епідемічним наглядом. Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності. Загальна характеристика управління санітарно-епідемічним наглядом. Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Кодекс України про адміністративні правопорушення. Система органів державного управління. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки, склад. Види адміністративних стягнень. Адміністративна відповідальність медичних працівників. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників. Загальна характеристика управління санітарно-епідемічним наглядом.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет і джерела адміністративного права. Адміністративне правопорушення. Види адміністративних стягнень. Адміністративну та дисциплінарну відповідальність медичних працівників.

Тема 4. Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника

ЛЕКЦІЯ

Поняття про сучасне цивільне право України. Цивільне законодавство. Суб'єкти та об'єкти цивільного права. Спадкування за законом і за заповітом. Секретний заповіт. Поняття про юридичну особу. Юридичні особи в системі охорони здоров'я. Страхова медицина. Цивільно-правовий статус медичної сестри. Відповідальність у цивільному праві, її підстави. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників. Мораль та шкода. Принципи компенсації моральної шкоди у сфері медичної діяльності.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Відповідальність у цивільному праві, її підстави. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників. Мораль та шкода. Принципи компенсації моральної шкоди у сфері медичної діяльності.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Суб'єкти та об'єкти цивільного права. Спадкування за законом і за заповітом. Секретний заповіт. Поняття про юридичну особу. Юридичні особи в системі охорони здоров'я. Страхова медицина. Цивільно-правовий статус сімейного лікаря. Цивільно-правовий статус медичної сестри. Мораль та шкода.

Студенти повинні знати:

Суб'єкти та об'єкти цивільного права. Спадкування за законом і за заповітом. Секретний заповіт. Юридичні особи в системі охорони здоров'я. Цивільно-правовий статус сімейного лікаря та медичної сестри. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників.

Тема 5. Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників

ЛЕКЦІЯ

Трудове право: поняття, предмет і система. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю. Колективний та трудовий договори, порядок укладання. Оформлення трудових відносин з медичним персоналом. Переміщення та переведення на інше робоче місце в галузі охорони здоров'я. Відсторонення від роботи медичних працівників. Робочий час, його види. Тривалість робочого часу в закладах охорони здоров'я. Час відпочинку, його види. Оплата праці працівників охорони здоров'я в разі відхилення від нормальних умов праці. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я. Охорона праці в закладах охорони здоров'я. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Оплата праці працівників охорони здоров'я у разі відхилення від нормальних умов праці. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я. Охорона праці в закладах охорони здоров'я. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Трудове право: поняття, предмет і система. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю. Робочий час, його види. Тривалість робочого часу в закладах охорони здоров'я. Час відпочинку, його види. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Студенти повинні знати:

Трудове право: поняття, предмет та систему. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю. Колективний та трудовий договори, порядок укладання. Робочий час, його види. Час відпочинку, його види. Матеріальну відповідальність у закладах охорони здоров'я.

Тема 6. Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я

ЛЕКЦІЯ

Кримінальне право: поняття, предмет і завдання. Загальна характеристика Кримінального кодексу України. Злочини: поняття, ознаки, класифікація. Покарання. Система та види покарань. Злочини в системі охорони здоров'я. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти життя і здоров'я особи. Злочини проти здоров'я населення: поняття та види.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти життя і здоров'я особи. Злочини проти здоров'я населення: поняття та види.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Поняття, предмет і завдання кримінального права. Загальна характеристика Кримінального кодексу України. Злочини: поняття, ознаки, класифікація. Покарання. Система та види покарань. Злочини в системі охорони здоров'я. Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти життя і здоров'я особи.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет і завдання кримінального права. Злочини: поняття, ознаки, класифікацію. Покарання. Систему та види покарань. Злочини в системі охорони здоров'я. Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти здоров'я населення.

Тема 7. Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення

ЛЕКЦІЯ

Сімейне право: поняття, предмет, система та принципи. Загальна характеристика Сімейного кодексу України. Шлюб: поняття, порядок і умови укладання. Шлюбний договір: поняття та алгоритм складання шлюбного договору. Права та обов'язки подружжя, батьків і дітей. Право спільної сумісної власності на майно жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі. Підстави й порядок припинення шлюбу. Роль медичних працівників у правовому та медичному регулюванні сімейних відносин. Медико-правові проблеми штучного запліднення. Шляхи правового захисту сім'ї державою.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Роль медичних працівників у правовому та медичному регулюванні сімейних відносин. Медико-правові проблеми штучного запліднення. Шляхи правового захисту сім'ї державою.

Студенти повинні знати:

Поняття та предмет сімейного права. Поняття, порядок і умови укладання шлюбу. Шлюбний договір. Права та обов'язки подружжя. Порядок припинення шлюбу. Медико-правові проблеми штучного запліднення.

Тема 8. Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення

ЛЕКЦІЯ

Право соціального забезпечення: поняття, предмет, метод і система. Конституція України про соціальний захист і соціальне забезпечення громадян. Види соціального забезпечення. Порядок встановлення груп інвалідності. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Конституція України про соціальний захист і соціальне забезпечення громадян. Види соціального забезпечення. Порядок встановлення груп інвалідності. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

Студенти повинні знати:

Види соціального забезпечення. Порядок встановлення груп інвалідності. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

Тема 9. Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування

ЛЕКЦІЯ

Фінансове право України: поняття і предмет правового регулювання. Бюджет і бюджетна система. Система оподаткування в Україні. Благодійні надходження: основні поняття та види. Державна система медичної допомоги, її фінансування. Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.

Студенти повинні знати:

Поняття і предмет фінансового права. Бюджет і бюджетну систему. Систему оподаткування в Україні. Благодійні надходження. Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.

Тема 10. Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності

ЛЕКЦІЯ

Господарське право України: поняття і предмет правового регулювання. Господарський кодекс України. Підприємницька діяльність в Україні. Види підприємницької діяльності. Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності. Припинення приватної медичної практики.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності. Припинення приватної медичної практики.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Господарське право України: поняття і предмет правового регулювання. Господарський кодекс України. Види підприємницької діяльності.

Студенти повинні знати:

Поняття і предмет господарського права. Господарський кодекс України. Види підприємницької діяльності. Приватну медичну практику.

Тема 11. Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища

САМОСТІЙНА РОБОТА

Екологічне право: поняття, предмет і джерела. Об'єкти екологічного права. Правове забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду. Юридична відповідальність у галузі екології.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Екологічне право: поняття, предмет і джерела. Об'єкти екологічного права. Правове забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет і джерела екологічного права. Об'єкти екологічного права. Екологічну експертизу. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду. Юридичну відповідальність у галузі екології.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Правова культура медичного працівника.
2. Права та обов'язки медичних працівників.
3. Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності.
4. Принципи компенсації моральної шкоди в сфері медичної діяльності
5. Охорона праці в закладах охорони здоров'я.
6. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.
7. Злочини в системі охорони здоров'я.
8. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування.
9. Медико-правові проблеми штучного запліднення.
10. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.
11. Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення.
12. Державна система медичної допомоги, її фінансування.
13. Фінансування системи охорони здоров'я.
14. Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності.
15. Припинення приватної медичної практики.
16. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Що таке держава?
2. Які причини й закономірності виникнення держави та права?
3. У чому полягають переваги й недоліки основних теорій походження держави?
4. Як співвідносяться соціальна, політична й державна влада?
5. Яке місце посідає держава у політичній системі?
6. Охарактеризуйте основні ознаки держави.
7. Які види державних органів існують в Україні?
8. У чому полягають основні проблеми формування громадянського суспільства й правової держави в Україні?
9. Що таке право?
10. Яке місце посідають норми права в системі соціальних норм?
11. У чому полягає відмінність права від моралі?
12. Яка система влади діє в сучасній Україні? Охарактеризуйте її основні елементи та функції.
13. Як можна визначити поняття: “законність”, “правові відносини”, “юридичний факт”, “правопорушення”, “юридична відповідальність”?
14. Як ви розумієте поняття “лікарська етика” та “медична деонтологія”?
15. У чому полягає суть правової і політичної культури медичного працівника?
16. Які основні ознаки та юридичні властивості Конституції України?
17. Яку структуру має Конституція України?
18. Які державні символи має Україна?
19. Які документи підтверджують громадянство України?
20. Які права та обов’язки людини і громадянина передбачені Конституцією України?
21. Які органи уповноважені вирішувати питання громадянства?
22. Дайте характеристику джерел конституційного права України.
23. Кому належить право визначати і змінювати конституційний лад в Україні?
24. За яких умов громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах?
25. Охарактеризуйте права та обов’язки медичних працівників.
26. Дайте визначення поняття “пацієнт” і перерахуйте права пацієнтів за законодавством України.
27. Дайте визначення адміністративного права.
28. Що являє собою предмет адміністративного права?
29. Охарактеризуйте джерела адміністративного права. У чому їх особливості?
30. Державне управління як вид соціального управління: поняття, ознаки, принципи.
31. Форми і методи державного управління.
32. Поняття, види, правові засади державної служби в Україні.
33. Дайте визначення адміністративного правопорушення.
34. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності.
35. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років.
36. Які органи уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення?
37. Які існують види відповідальності медичних працівників за вчинені правопорушення?
38. Охарактеризуйте управління санітарно-епідеміологічним наглядом.
39. Охарактеризуйте систему цивільного законодавства.
40. Дайте характеристику Цивільному кодексу України.
41. Охарактеризуйте предмет і метод цивільного права.
42. Коли має місце спадкоємство за законом, а коли за заповітом?
43. Хто може бути спадкоємцем?
44. Черговість спадкоємців за законом до спадкування.
45. Що таке юридична особа і які ознаки їй властиві?
46. Чим філія юридичної особи відрізняється від її представництва?
47. Охарактеризуйте цивільно-правовий статус сімейного лікаря та медичної сестри.
48. Поясніть, у чому полягає особливість страхової медицини.
49. Дайте визначення та розкрийте суть цивільно-правової відповідальності у сфері медичної діяльності.
50. Що являє собою зміст трудового договору?
51. У чому полягають відмінності переведення на іншу роботу від переміщення?
52. У чому полягають відмінності скороченого та неповного робочого часу?
53. У яких випадках щорічна відпустка має бути перенесена за вимогою працівника?
54. Назвіть методи забезпечення трудової дисципліни.
55. Які категорії працівників несуть спеціальну дисциплінарну відповідальність?
56. Порівняйте матеріальну відповідальність за трудовим правом і майнову відповідальність за цивільним правом.
57. Визначте сторони колективних трудових спорів (конфліктів).
58. Назвіть організаційно-правові форми соціального захисту.
59. Які пенсійні виплати призначаються за рахунок коштів Пенсійного фонду України?
60. Розкрийте поняття, систему, принципи та завдання кримінального права України.
61. Дайте загальну характеристику Кримінального кодексу України.
62. Дайте визначення поняття “злочин”. Вкажіть його види.
63. Розкрийте поняття та елементи складу злочину.
64. Дайте визначення поняття “покарання”. Вкажіть його види.
65. У чому полягають особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх?
66. Розкрийте поняття “стадії вчинення злочину”, їх види і значення.
67. Дайте визначення співучасті у злочині.
68. Вкажіть та охарактеризуйте обставини, що виключають злочинність діяння.
69. Розкрийте поняття множинності злочинів та його форм.
70. Дайте визначення понять “шлюб” і “сім’я”.
71. Які перешкоди встановлені законодавством до вступу в шлюб?
72. Визначіть поняття та предмет правового регулювання сімейного права України.
73. Що слід розуміти під сім’єю за сімейним законодавством?
74. Перерахуйте права та обов’язки подружжя?
75. Назвіть основні права та обов’язки матері, батька і дитини.
76. Визначте зміст шлюбного договору. Які питання не можуть бути предметом шлюбного договору?
77. На які предмети (речі, майно) чоловік і дружина мають право особистої приватної власності, а на які — право сумісної власності?
78. Який порядок припинення шлюбу?

79. Які форми правового захисту дітей вам відомі?
80. Охарактеризуйте медико-правові проблеми штучного запліднення.
81. Що таке право соціального захисту?
82. Які Ви знаєте джерела права соціального захисту?
83. Які Ви знаєте види соціального забезпечення?
84. Назвіть основні права та обов'язки громадян у галузі охорони здоров'я.
85. Які Ви знаєте нормативно-правові акти, що спрямовані на забезпечення прав громадян на охорону здоров'я і медико-санітарне обслуговування?
86. У яких випадках призначають пенсії за вислугу років?
87. У чому полягає державний захист сім'ї та дитинства?
88. Які види пенсій належать до категорії обов'язкових?
89. Охарактеризуйте допомоги та їх види.
90. Що є предметом вивчення фінансового права?
91. Що таке бюджетний процес?
92. Показники яких бюджетів входять до зведеного бюджету України?
93. Які установи чи організації повністю утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджету?
94. Охарактеризуйте державну систему медичної допомоги.
95. Особливості фінансування медичної галузі.
96. Приватна медицина та її суть.
97. Дайте визначення господарського права.
98. Дайте загальну характеристику Господарського кодексу.
99. Охарактеризуйте джерела підприємницького права.
100. Назвіть види підприємницької діяльності.
101. Назвіть принципи підприємницької діяльності.
102. Які види підприємств можуть бути утворені в Україні?
103. Які ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики?
104. Перерахуйте кваліфікаційні вимоги до суб'єктів господарювання, які здійснюють медичну практику.
105. Обґрунтуйте спеціальні та особливі вимоги до суб'єктів господарювання, що здійснюють медичну практику.
106. Що є предметом екологічного права?
107. Охарактеризуйте екологічні права та обов'язки громадян.
108. Які об'єкти екологічного права ви знаєте?
109. Охарактеризуйте правове забезпечення екологічної безпеки.
110. Які існують види екологічної експертизи?
111. Які завдання санітарно-епідеміологічного нагляду?
112. Що є основою юридичної відповідальності в галузі екології?

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Административное право Украины* / Ю.П. Битяк, В.В. Богущкий, В.Н. Гаращук и др.; Под ред. проф. Ю.П. Битяка. — Х.: Право, 2003. — 576 с.
- Алісов С.А.* Фінансове право. — Х.: Ескада, 2000. — 228 с.
- Бандурка А.М., Тищенко Н.М.* Административний процес. — Х.: Право, 2001. — 352 с.
- Бойко М.Д.* Правовий самозахист: коментарі, роз'яснення, практичні поради, зразки юридичних документів. — К.: Наук. думка, 2004. — 447 с.
- Болотина Н.Б.* Медичне право України: Збірник нормативно-правових актів. — К.: ВД "Ін-Юре", 2005. — 412 с.
- Братанюк Л.С.* Основи права і законодавства в охороні здоров'я: підручник. — К.: Медицина, 2011. — 544 с.
- Брецько Ф.Ф.* Основи держави і права: навч. видання в 2-х кн. — Ужгород: Закарпаття, 1998. — Кн. 1. — 660 с.
- Вінник О.М.* Господарське право: Курс лекцій. — К.: Атіка, 2005. — 624 с.
- Воронова Л.К., Кучерявенко Н.П.* Фінансове право: учеб. пособ. — Х.: Легас, 2003. — 360 с.
- Гладун З.С.* Основи конституційного права. — Астон, 2003. — 425 с.
- Господарське право:* навч. посіб. / Л.А. Жук, І.Л. Жук, О.М. Неживець. — К.: Кондор, 2003. — 400 с.
- Дмитренко І.А.* Екологічне право України: підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 352 с.
- Екологічне право України:* підручник / А.П. Гетьман, М.В. Шульга, В.К. Попов та ін.; За ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. — Х.: Право, 2005. — 384 с.
- Зюнькін А.Г.* Фінансове право: Опорний конспект лекцій. — К.: МАУП, 2003. — 150 с.
- Кононенко І.В.* Основи правознавства. Навчальний посібник у схемах і таблицях. — К.: Кондор. — 2008. — 170 с.
- Конституційне право України* / За ред. В.Ф. Погорілка. — К.: Наук. думка, 2000. — 734 с.
- Кравченко В.В.* Конституційне право України: навч. посіб. — К.: Атіка, 2006. — 568 с.
- Кримінальне право України:* підручник / За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 480 с.
- Охорона праці у медицині та фармакології* / В.М. Мороз, І.В. Сергета, Н.М. Фещук, М.П. Олійник. — Вінниця: Нова книга, 2005. — 544 с.
- Осауленко О.І.* Основи правознавства: навч. посіб. для абітурієнтів. — К.: КНТ, 2008. — 408 с.
- Основи трудового права України:* Курс лекцій / За ред. проф. П.Д. Пилипенка. — Львів: Магнолія плюс, 2004. — 238 с.
- Підприємницьке право України* / За ред. Р.Б. Шишки. — Харків, 2000. — 64 с.
- Правознавство:* навч. посіб. / За заг. ред. С.М. Тимченка, Т.О. Коломієць. — К.: Істина, 2007. — 480 с.
- Правознавство:* підручник / За ред. В.В. Копейчикова. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — 736 с.
- Медичне право України:* підручник / С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко, І.Я. Сенюта; За заг. ред. проф. С.Г. Стеценка. — К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. — 507 с.
- Трудове право України:* навч. посіб. / В.М. Короленко, В.П. Пастухов, М.О. Мішук, Ю.М. Щотова; за ред. проф. В.П. Пастухова. — К.: Школа, 2004. — 320 с.

Додаткова

- Фрицький О.Ф.* Конституційне право України: підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 510 с.
- Цивільне право України* / За ред. Я.М. Шевченко. — К., 2003. — 360 с.
- Цивільний кодекс України:* коментар. — Х.: ТОВ "Одіссей", 2003. — 856 с.
- Шпиталенко Г.А., Шпиталенко Р.Б.* Основи правознавства: навч. посіб. 4-е вид. — К.: Каравела, 2006. — 376 с.
- Законодавче забезпечення лікарської діяльності:* навч. посіб. / І.Ю. Хміль, Б.В. Михайличенко, О.І. Артеменко. — К.: Медицина, 2010. — 208 с.
- Основи медичного законодавства України:* учеб. пособие / И.Ю. Хмиль, Б.В. Михайличенко, А.И. Артеменко. — К.: Медицина, 2011. — 240 с.